

แนวคิดและรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี

The Innovative Idea and Pattern of Local Self Government in Patani Province

ญาณิสร์ ประสงค์¹

Yanisorn Prasong

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์²

Therapath Sereerangsarn

ยุทธพร อิศราย³

Yuthaporn Isarachai

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี (2) รูปแบบการปกครองตนเองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานี (3) ผลดีและผลเสียของรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง โดยจะคัดเลือกให้ได้ตัวแทนที่มีคุณวุฒิ สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ เพื่อให้การศึกษาวิจัยครบถ้วนสมบูรณ์แบบ เป็นการเลือกจากกลุ่มตัวอย่างหลากหลายกลุ่ม เพื่อให้ได้แนวคิด ความคิดเห็นที่หลากหลายซึ่งในแต่ละกลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดที่เหมือนและแตกต่างกันเกี่ยวกับจังหวัดปัตตานี จำนวน 5 กลุ่มได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน 2) นักวิชาการ จำนวน 6 คน 3) ผู้นำกลุ่มมุสลิมในพื้นที่ จำนวน 3 คน 4) ข้าราชการในพื้นที่ จำนวน 3 คน และ 5) สื่อมวลชนในท้องถิ่น จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาเกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี เริ่มต้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 13 นักประวัติศาสตร์รู้จักปัตตานีในนามของ ลังกาสูกะหรือ ลังกาโคกะ ซึ่งแพ้สงครามแก่สยามในปลายสมัยรัชกาลที่ 3 จึงตกเป็นเมืองขึ้นของสยาม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยแบ่งการปกครองเป็น 7 หัวเมืองคือ เมืองปัตตานี เมืองยะลา เมืองยะหริ่ง เมืองระแงะ เมืองรามัน เมืองสายบุรี และเมืองหนองจิก และแต่งตั้ง

¹ มหบัณฑิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ แผนกวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² ศาสตราจารย์ แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ รองศาสตราจารย์ แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้ครองหัวเมืองทั้งเจ็ดอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสงขลา 2) รูปแบบการปกครองตนเองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานี คือการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษที่มาจากการเลือกตั้งภายใต้กฎหมายไทย มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครอง สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาในท้องถิ่นเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สำหรับผลดีของรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี ทำให้การปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การเมืองมีความโปร่งใสสนองต่อความต้องการของประชาชน ให้การเมืองการปกครองของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการเมืองการปกครองที่เอื้อต่อผลประโยชน์ส่วนรวม เศรษฐกิจโปร่งใส สังคมเป็นหนึ่งเดียว ผลเสียที่มีการแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดปัตตานี จะทำให้ชาวไทยพุทธไม่สามารถอยู่ในพื้นที่ได้ เพราะผู้นำจะเป็นมุสลิมและชาวไทยพุทธก็เป็นกลุ่มน้อยในสังคม เศรษฐกิจปัตตานีจะอยู่เองไม่ได้ถ้าแยกดินแดนอย่างรุนแรง ชาวพุทธจะหนีออกจากดินแดนแห่งนี้

คำสำคัญ : แนวคิด รูปแบบการปกครองตนเอง

Abstract

The objectives of the research are to study 1) history background of idea concerning self government in pattani Province 2) self government model suitabale in Pattani Province 3) advantage and disadvantage of self in Pattani Province

This qualitative research is conducted by studying data from documents concerned. The intensive interview can work with 5 groups of sample, 17 persons selected and identified such as 2 experts, 6 researchers selected and identified such as 2 experts, 6 researchers 3 Muslim leaders, 3 officers and 3 mass media personais. The research instruments are such as questionnaires, context and descriptive data analysis.

The results of research can be found 1) the history background of self government in Pattani began in 13rd century. Pattani, renowned as Langasuga or Langasoga, defeated in the battle with Siam, then was under the sovereign of Siam. The 7 cities were governed in the

late period of The King Rama I such as Pattani, Yala, Yaring, Raangae, Saiburi and Nongjig. They were under the control of Songkhla governor, 2) self government model suitable in Pattani will be really democratic, providing multi - culture difference, local decenterization and participating government, being able to solve local problems with efficiency, 3) advantage and disadvantage of self government, the politics, responsive public needs, more efficient rules of the southern border provinces, providing common profits, transparent politics, responsive public needs, more efficient rules of the southern border provinces, providing common profits, transparent economic and social unity. The disadvantage may be Buddhist-Thais can not live in the areas caused from dividing land in Pattani. Muslim leaders, ethnic Buddhist-Thais, self economy can not stand on the society. If the dividing land is severe, Buddhist-Thais will evacuate from this land.

Keyword : Concept, Self Government Model

คำนำ

จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และบางส่วนของจังหวัดสงขลาเดิมเป็นดินแดนของชาวมลายู และชาวพุทธ ในเวลาต่อมาศาสนาอิสลามมีบทบาทมากขึ้น การปกครองดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเปลี่ยนจากการปกครองโดยมีราชินีเป็นผู้นำมาเป็นระบอบการปกครองแบบสุลต่านแห่งปัตตานี มีชื่อพื้นเมืองว่า "ปัตตานิง" หรือ "ปาตานี" ต่อมาสยามมีความเข้มแข็งมากขึ้น และมีอิทธิพลเหนือพื้นที่บริเวณนี้เป็นเวลานานกว่า 700 ปี อาณาจักรปัตตานีได้เข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของไทย เมื่อ พ.ศ. 2329

จากหลักฐานเอกสารโบราณของจีน อาหรับ ชาว มลายู และจารึกของชาวมลายูที่ปรากฏนามรัฐสำคัญแห่งหนึ่งบนแหลมมลายูซึ่งออกเสียงในแต่ละภาษา เช่น หลังกยาซูล หลังกยาซีเจีย (ภาษาจีน พุทธศตวรรษที่ 11-12 และ พุทธศตวรรษที่ 16 - 18) ลังกาโคกะ อิลังกาโคกะ (ภาษาสันสกฤต ภาษาทมิฬ พุทธศตวรรษที่ 9 และ พุทธศตวรรษที่ 16) เล็งกะสุกะ (ภาษาชวา พุทธศตวรรษที่ 20) ลังกะศุกา (ภาษาอาหรับ พุทธศตวรรษที่ 21) ลังกาสุกะ (ภาษามลายู พุทธศตวรรษที่ 24) ชื่อที่ปรากฏนี้ นักวิชาการสันนิษฐานว่า จะเป็น

ชื่อเมืองเดียวกันเคยตั้งอยู่ในรัฐเคดะห์ เชื่อได้ว่าประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย และจังหวัดปัตตานีในประเทศไทย แต่ในสมัยหลังศูนย์กลางเมืองแห่งนี้อยู่ที่จังหวัดปัตตานี เนื่องจากชาวพื้นเมืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 กล่าวว่าเมืองปัตตานีพัฒนาขึ้นมาจากเมืองลังกาสุกะสอดคล้องกับตำนานเมืองไทรบุรีที่กล่าวว่ารามาโรงมทวงศ์ทรงสร้างลังกาสุกะบนฝั่งตะวันตกที่เคดะห์และพระราชนัดดาของพระองค์ได้มาสร้างลังกาสุกะที่ปัตตานี ชาวพื้นเมืองเรียกแถบนี้ว่าลังกาสุกะจนกระทั่งแม่น้ำปัตตานีเปลี่ยนทิศทางเดิน

พุทธศตวรรษที่ 14 - 15 รัฐลังกาสุกะเริ่มเสื่อมอำนาจลงจนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของกษัตริย์กรุงศรีวิชัยและกษัตริย์โจฬะแห่งอินเดียใต้ ต่อมาในกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ชาวจีนชื่อ เจาจุ๊กั๋ว เขียนเล่าไว้ในหนังสือชื่อ ชูผั่นจิ ว่าเมืองลังกาสุกะเป็นเมืองหนึ่งใน 15 เมืองที่เป็นเมืองขึ้นของสันโฟชีหรือศรีวิชัย หนังสือเนอฆารา เกิตาฆามาว่ากองทัพเรือของอาณาจักรมัชฌมปิตได้เข้ายึดครองรัฐต่าง ๆ บนแหลมมลายู มีปะหัง ตรังกานุ กลันตัน และลังกาสุกะ ใน พ.ศ. 1835 ในระยะเดียวกันนี้อาณาจักรสุโขทัยแผ่อำนาจเข้ามาครอบครองรัฐอโยธยา - สุพรรณภูมิและนครศรีธรรมราช ทำให้เกิดพลังสามารถขับไล่อิทธิพลของกษัตริย์มัชฌมปิตออกไปจากแหลมมลายูได้สำเร็จ รัฐลังกาสุกะจึงเข้ามารวมอยู่ในพระราชอาณาจักรของไทยเป็นครั้งแรกภายใต้การควบคุมของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ใน พ.ศ. 1866 อาณาจักรสุโขทัยหลังจากพ่อขุนรามคำแหงสิ้นพระชนม์ (พ.ศ. 1843) กษัตริย์องค์ต่อ ๆ มาไม่สามารถดำรงความเป็นผู้นำได้ พระบรมราชา กษัตริย์แห่งรัฐอโยธยา (สมเด็จพระบรมชนกของพระเจ้าอู่ทอง) ทรงปฏิเสธอำนาจของอาณาจักรสุโขทัย ได้ยึดครองเมืองนครศรีธรรมราชตลอดไปจนถึงหัวเมืองต่าง ๆ บนแหลมมลายู จนถึงเกาะสิงคโปร์ ใน พ.ศ. 1885 กษัตริย์อโยธยาได้ส่งพระพนมวังนางสะเดียงทอง ออกมาปกครองเมืองนครศรีธรรมราช พระพนมวังได้สร้างเมืองนครดอนพระ (อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี) ขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการปกครองชั่วคราว ใน พ.ศ. 1887 พระพนมวัง แต่งตั้งให้พระฤทธิเทวา (เจสุตตรา) ออกไปครองเมืองตานี หนังสือสยาเราะฮ์เมืองตานีเรียกชื่อเมืองตานีสมัยนั้นว่า "โกตามทาลิฮัย" ส่วนหนังสือเนอฆารา เกิตาฆามา เรียกว่า "ลังกาสุกะ" และว่าพระฤทธิเทวาได้นำชาวเมืองโกตามทาลิฮัยไปช่วยพระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1890 - 1893) ในรัชสมัยของพญาอินทราผู้เป็นเหลนปู่ของพระฤทธิเทวาได้มีการย้ายเมืองโกตามทาลิฮัย (หรือเมืองลังกาสุกะ) คือ เมืองโบราณที่ตั้งอยู่ที่บ้านปาวันหรือปาวแ

อำเภอยะรัง มาสร้างเมืองปัตตานีขึ้น ใน พ.ศ. 2012 ถึง พ.ศ. 2057 ณ บริเวณสันทราย ใกล้ปากน้ำปัตตานี ได้แก่ ตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานีในปัจจุบัน ขณะเดียวกันอาณาจักรอยุธยาได้ทำสงครามกับอาณาจักรล้านนาไทย เป็นเหตุให้เสียไพร่พลและยุทธโศปกรณณ์ไปเป็นอันมาก มะละกาซึ่งเคยเป็นประเทศราชของไทยมาก่อนกลับเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านกำลังทหาร เศรษฐกิจ และการเมือง จึงทำการแข็งเมืองไม่ยอมส่งเครื่องราชบรรณาการแก่ไทย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ส่งกองทัพไปตีมะละกา 2 ครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ ฝ่ายมะละกาส่งกองทัพเข้ายึดครองเมืองขึ้นของไทยทั้งหมด ได้แก่ ปาหัง ตรังกานุ กลันตัน ไทรบุรี ฯลฯ ขณะเดียวกัน มะละกาก็ได้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามไปด้วย ปัตตานีซึ่งเคยนับถือศาสนาพุทธมาก่อน ก็ยอมโอนอ่อนผ่อนตามสุลต่านมันสุร์ชาห์กษัตริย์มะละกา เปลี่ยนมารับศาสนาอิสลามในรัชสมัยพญาอินทราซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านอิสมาแอลชาห์ เชื่อว่าในสมัยนี้ปัตตานีได้มีการทำลาย พระพุทธรูป เทวรูป โบราณสถานในเมืองโกตามหาลิขัย (หรือลังกาสุกะ) จนหมดสิ้น หลังจากนั้นเรื่องราวของเมืองลังกาสุกะก็หายไปจากหน้าประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปรากฏชื่อเมืองปัตตานีที่โดดเด่นขึ้นมาแทนที่ เมื่อโปรตุเกสเข้ามายึดครองเมืองมะละกาได้จากสุลต่านมะหะหมุด ใน พ.ศ. 2059 และพยายามขยายอิทธิพลทางการค้ามาทางตอนเหนือของคาบสมุทรมาลายู และเข้ามาตั้งสถานี การค้าในเมืองชายฝั่งทะเลทำให้เมืองปัตตานีเป็นเมืองท่าหลักเมืองหนึ่ง แม้ว่าปัตตานีเป็นเมืองประเทศราช แต่เนื่องจากปัตตานีมีความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้เจ้าเมืองปัตตานีต้องการเป็นอิสระหลายครั้ง ใน พ.ศ. 2092 รัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพ่ายแพ้พม่าตีกรุงศรีอยุธยา พระยาตานีศรีสุลต่านได้นำกองทัพเรือไปช่วยราชการสงคราม เมื่อกองทัพกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า จึงทำการขบถยกกำลังบุกเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิหนีข้ามฝั่งไปประทับบนเกาะมหาพราหมณ์จนกระทั่งกองทัพไทยรวบรวมกำลังได้จึงยกกองทัพโอบล้อมตีกองทัพจนเมืองตานีแตกพ่ายไป

ใน พ.ศ. 2146 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้มีรับสั่งให้ออกญาเดโช ยกกองทัพตีเมืองปัตตานีเพื่อยึดเข้าไว้ในพระราชอำนาจแต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากปัตตานีได้รับการช่วยเหลือจากพ่อค้าชาวยุโรปทั้งอาวุธใหญ่และทรัพย์สินเงินทอง

ในสมัยพระเพทราชา (พ.ศ. 2231 - 2245) เมืองปัตตานีไม่พอใจการสถาปนาขึ้นมาใหม่ของกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา จึงประกาศไม่ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ทำให้ปัตตานีเป็นอิสระต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่าใน พ.ศ. 2310 ตลอดมาจนสิ้นสมัยของกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 - 2352) ได้ทรงโปรดฯ ให้สมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ยกทัพหลวงลงมาปราบปรามพม่าที่มาตีหัวเมืองทางแหลมมลายู และใน พ.ศ. 2328 กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จลงไปประทับที่เมืองสงขลา ให้ข้าหลวงเชิญกระแสน้ำออกไปที่หัวเมืองปัตตานี ไทรบุรี และเมืองตรังกานู เพื่อให้เป็นเมืองขึ้นแต่สุลต่านมูฮัมหมัดพระยาปัตตานีในขณะนั้นขัดขืน จึงมีรับสั่งให้พระยากลาโหมยกกองทัพไทยไปตีเมืองปัตตานีใน พ.ศ. 2329 ต้อนครอบครัวและศาสตราวุธมาเป็นจำนวนมากรวมทั้งปืนใหญ่กลับไปกรุงเทพมหานครจำนวน 2 กระบอก อีก 1 กระบอกหล่นหายในทะเลระหว่างการเคลื่อนย้ายลงมาสู่เรือรบเนื่องจากทะเลมีลมและคลื่นแรง จึงนำทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 1 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จารึกชื่อเป็น "พญาตานี" ซึ่งนับว่าเป็นปืนใหญ่กระบอกใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ปัจจุบันตั้งอยู่หน้ากระทรวงกลาโหม กรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2332 ตนกุลามิดดินเจ้าเมืองปัตตานีมีหนังสือไปชวนองค์เชียงสือเจ้าอ้นมก๊กให้ร่วมกันตีหัวเมืองในพระราชอาณาจักรเมื่อรัชกาลที่ 1 ทรงทราบ จึงโปรดฯ ให้ยกทัพไปตีเมืองปัตตานีอีกครั้ง ต่อมาใน พ.ศ. 2351 ดาโต๊ะปังกาลันได้ก่อความไม่สงบขึ้น จึงให้เจ้าพระยาพลเทพ (บุญาค) ยกทัพหลวงออกไปสมทบกับเมืองสงขลา พัทลุง จะนะ ตีเมืองปัตตานีได้สำเร็จ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352 - 2367) เกิดความไม่สงบขึ้นบ่อยครั้ง ทรงโปรดฯ ให้พระยาอภัยสงครามและพระยาสงขลา (เถียนจ่อง) ผู้กำกับดูแลหัวเมืองมลายู แบ่งเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมืองได้แก่ เมืองปัตตานี เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองหนองจิก เมืองระแงะ เมืองรามันและเมืองยะลาโดยแต่งตั้งให้พระยาเมืองเป็นผู้ปกครอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2359 เป็นต้นมา (ครองชัย หัตถา. 2551 : 140 - 144)

ในการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 อาณาจักรปัตตานีถูกจัดให้เป็นมณฑลเทศาภิบาล แบ่งออกเป็น 3 จังหวัด คือ ดินแดนที่เป็น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ซึ่งในอดีตคือ อาณาจักรอิสระที่มีระบอบการปกครองต่อเนื่องมายาวนานก่อนยุคสุโขทัย มีผู้ครองนครนับถือศาสนาต่าง ๆ กันในแต่ละยุคแต่ละสมัย ตั้งแต่ผู้ครองนครที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ และสุดท้ายคือผู้ครองนครที่นับถือศาสนาอิสลาม ก่อนที่จะเข้ามารวมกับราชอาณาจักรไทยทั้ง 3 จังหวัดเป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรือง และมั่งคั่ง มีรายได้ที่มาจากแร่ดีบุก ทองคำ ทรัพยากรทางทะเล และการค้ากับต่างประเทศ ประชากรที่อยู่อาศัยร่วมกันทั้งในเมืองและในชนบท

ประกอบด้วยประชากร 4 เชื้อชาติ ได้แก่ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ ชาวจีน และชาวอินเดีย เมื่อพิจารณาจากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน พบว่า ประชากรทั้ง 4 กลุ่มนี้ ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยร่วมกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติมาโดยตลอด (ชูลีพร วิรุณหะ. 2548 : 8)

นับตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมาปรากฏการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตเกิดขึ้นทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม ซึ่งความรุนแรงก็ยิ่งเกิดขึ้นเรื่อย ๆ จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นบ่งบอกได้ว่าวิกฤตการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงยืดเยื้อและความรุนแรงมีสาเหตุมาจากความประสงค์ร้ายของกลุ่มผู้ก่อการร้ายหรือกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่รวมทั้งนโยบาย ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของรัฐบาล

เหตุการณ์ที่เป็นที่รู้จักกันในชื่อกรณีมัสยิดกรือเซะ เป็นเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 บริเวณมัสยิดกรือเซะ ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี มัสยิดกรือเซะเป็นโบราณสถานและมัสยิดเก่าแก่ของจังหวัดปัตตานี ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ปล้นปืนในค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 ซึ่งเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะเป็นหนึ่งในเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การบริหารด้านการเมืองการปกครอง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประเด็นที่สำคัญและคาดว่า ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดจาก การบริหารด้านการเมืองการปกครองที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยมุสลิมแนบแน่นกับวัฒนธรรมอิสลาม ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิตก็เป็นแบบพุทธเกิดความไม่สมดุลและไม่ลงตัวในรูปแบบวัฒนธรรม ทำให้ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้สึกว่ระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะข้าราชการใช้ระบบด้านการเมืองการปกครองมีลักษณะสองมาตรฐาน ก่อให้เกิดการต่อต้านและไม่ยอมรับระบบการปกครองในปัจจุบันส่งผลให้เกิดความรุนแรง และนำไปสู่การแบ่งแยกดินแดนเป็นรัฐเอกราช

นอกจากนี้ในบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความสำนึกในภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญ ผลที่ตามมาจากอิทธิพลของสำนึกในบริบทดังกล่าวคือ ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างจงใจให้กลายเป็น "ความรู้สึกอ่อนไหวทางประวัติศาสตร์" และ "อัตลักษณ์" ของท้องถิ่นซึ่งกลายเป็นตัวการ

ผลักดันกระบวนการทางการเมืองต่าง ๆ ที่ก่อรูปขึ้นมา รวมถึงความขัดแย้งที่กลายเป็นความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ

ณ เวลานี้เหตุการณ์ได้พัฒนามาจนถึงจุดที่ว่า ปมเงื่อนไขของปัญหาที่สำคัญก็คือ ล่ามในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนาในพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ทางการเมืองเฉพาะ เป็นตัวการสำคัญในการผลักดันการต่อสู้ด้วยความรุนแรง คำถามที่ตามมาก็คือ ถ้าหากการจัดการพัฒนา การสร้างสถาบันและกระบวนการการเมืองในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะใดก็ตามสามารถแก้ปัญหา "ความรู้สึก" ในอัตลักษณ์ได้ ระบบดังกล่าวควรจะมี ความสามารถในการแก้ปัญหาอื่น ๆ ในที่นี้ได้เช่นกัน เพราะจะเป็นแกนกลางในกระบวนการจัดสรรแจกแจงอำนาจและสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม รวมทั้งจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงที่มีความถูกต้องและชอบธรรม ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ความชอบธรรมของระบบการเมืองและการบริหารมีความสำคัญมากและจะต้องถูก "ตีความหมาย" ให้สอดคล้องกับบริบทพิเศษเฉพาะดังกล่าวด้วย (ธเนศ อสภรณ์สุวรรณ. 2551 : 28)

จากประสบการณ์ของผู้ศึกษาที่ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี และความเป็นมาของจังหวัดปัตตานีตั้งแต่เริ่มศึกษาในระดับปริญญาตรีจนกระทั่งจบหลักสูตรรวมทั้งได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการตำรวจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และใช้ชีวิตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยตรง ได้สัมผัสพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีกับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งผู้ที่มีความรู้ มีแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี เห็นว่ารูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี เป็นประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีความสำคัญในระดับประเทศ และมีผลต่อความมั่นคงภาครัฐ รวมทั้งส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาของเยาวชน ผู้ศึกษาจึงมุ่งศึกษาวิจัย เรื่องแนวคิดและรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี และผลดีผลเสียของรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการปกครองในจังหวัดปัตตานีต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมหลายวิธีควบคู่กันไป กล่าวคือ ข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยทางเอกสาร ส่วนข้อมูลปฐมภูมิใช้วิธีการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 17 ตัวอย่าง รวมทั้งข้อมูลจากเอกสาร

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มนักวิชาการ ผู้นำกลุ่มมุสลิม กลุ่มข้าราชการกรมการปกครองและกลุ่มสื่อมวลชน ในท้องถิ่น โดยพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ สามารถตอบคำถามการวิจัย เรื่อง "แนวคิดและรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี" ได้

1.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยจะคัดเลือกให้ได้ตัวแทนที่มีคุณวุฒิ สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ เพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุม สมบูรณ์แบบ เป็นการเลือกจากหลากหลายกลุ่ม เพื่อให้ได้แนวคิด ความคิดเห็นที่หลากหลายซึ่งในแต่ละกลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดที่เหมือนและแตกต่างกันเกี่ยวกับจังหวัดปัตตานี ทั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ คือผู้ที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองของปัตตานีรูปแบบใหม่ โดยแนวคิดของท่านนำมาปรับใช้กับปัตตานีน่าจะเหมาะสมที่สุดจำนวน 2 คน

1.2.2 นักวิชาการ จากสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จำนวน 6 คน

1.2.3 ผู้นำกลุ่มมุสลิมในพื้นที่ เป็นผู้ที่สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลได้โดยตรง และเป็นผู้ที่มีความรู้ อยู่ทั้งในยุคที่ปัตตานีสงบและปัตตานีมีความรุนแรง ฉะนั้นเขาจะมีมุมมองของเขาในการสร้างปัตตานีใหม่ขึ้นมา จำนวน 3 คน

1.2.4 ข้าราชการในพื้นที่ จำนวน 3 คน

1.2.5 สื่อมวลชนในท้องถิ่น จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย นอกเหนือจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จะใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีคำถามในประเด็นที่เชื่อมโยงไปสู่คำตอบที่ต้องการศึกษาใน 3 ประการ คือ

2.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีเป็นเช่นไร

2.2 รูปแบบการปกครองตนเองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานี ควรเป็นเช่นไร

2.3 ผลดีและผลเสียของรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีเป็นอย่างไร
ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จะเป็นคำถามชุดเดียวกัน โดยแนว
คำถามมีดังนี้

(1) คำถามข้อ 1 - 2 มุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 เกี่ยวกับความเป็นมาของ
การปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี ได้แก่

1.1 การปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี มีความเป็นมาอย่างไร ?

1.1.1 ท่านทราบหรือไม่ว่า "การปกครองท้องถิ่นของปัตตานีเกิดขึ้นเมื่อใด" ?

1.1.2 ท่านทราบหรือไม่ว่า "เรื่องราวของรัฐปัตตานีมีประวัติศาสตร์ความ
เป็นมาอย่างไร" ?

(2) คำถามข้อ 3 - 6 มุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 เกี่ยวกับรูปแบบการปกครอง
ตนเองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานี ได้แก่

2.1 รูปแบบการปกครองตนเองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานี เป็นแบบใด ?

2.1.1 ท่านคิดว่า "การปกครองในจังหวัดปัตตานีควรแยกเป็นเขตปกครอง
พิเศษหรือไม่" ?

2.1.2 จากคำกล่าวที่ว่า "การแบ่งแยกดินแดนเพื่อปกครองตนเอง"
ท่านคิดว่าเหมาะสมกับจังหวัดปัตตานีหรือไม่ เพราะเหตุใด ?

2.1.3 การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้น "ท่านคิดว่า
เหมาะสมกับจังหวัดปัตตานีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพราะเหตุใด" ?

2.1.4 ท่านคิดว่า "การปกครองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานี ควรเป็น
การปกครองแบบใด" ?

(3) คำถามข้อ 7 - 12 มุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3 เกี่ยวกับผลดีและผลเสียของ
รูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี ได้แก่

3.1 ผลดีของการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี เกิดผลดีในด้านต่าง ๆ
อย่างไรบ้าง ?

3.1.1 "ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย" ส่งผลดีต่อการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยของไทย แง่มุมใดบ้าง ?

3.1.2 "ด้านเศรษฐกิจ" ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดปัตตานีอย่างไร
และส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไร ?

3.1.3 "ด้านสังคม" ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางที่ดีอย่างไร และทิศทางของสังคมจะเป็นแบบใด ?

3.2 ถ้าหากมีการแบ่งแยกดินแดนปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี ท่านคิดว่าเกิดผลเสียอย่างไร ?

3.2.1 "ผลเสียต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย" จะเกิดผลเสียอย่างไรบ้าง ?

3.2.2 "ด้านเศรษฐกิจ" ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในจังหวัดปัตตานีและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศแ่งมุมใดบ้าง ?

3.2.3 "ด้านสังคม" เกิดผลเสียในลักษณะใด และชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกันได้หรือไม่ ?

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้หลายวิธีควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและตรงกับโจทย์ของการวิจัยอย่างแท้จริง มีแหล่งที่มาชัดเจน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจะสอดคล้องกับรูปแบบของการจัดเก็บข้อมูลด้วย

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) จะใช้การเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่จัดเก็บและรวบรวมได้ มีความสมบูรณ์ แม่นยำและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยการวิจัยทางเอกสาร โดยใช้เอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นผลงานวิจัยวิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ และเอกสารทางวิชาการ

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จะดำเนินการดังนี้

(1) กำหนดกรอบแนวคิดหรือประเด็นที่สัมภาษณ์จากการประมวลความคิดที่ได้จากข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

(2) กรอบแนวคิดหรือประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จะเป็นรูปแบบเดียวกันทุกกลุ่มที่ทำการศึกษา

(3) รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ พร้อมกับจดบันทึกคำให้สัมภาษณ์ในประเด็นสำคัญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง มาจัดให้อยู่ในระเบียบ โดยทำการตรวจสอบและเลือกสรรเนื้อหา ตัดส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องออก มีการจัดเรียงลำดับ และจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ และสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive method) เพื่อค้นหารูปแบบการปกครองตนเองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานีเป็นเช่นไร เพื่อเป็นแนวทางการปกครองในจังหวัดปัตตานี จากนั้นจะทำการสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางของการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย

1.1. ประเด็นที่ 1 ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีเป็นอย่างไร

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีเป็นประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยเดิมมีชื่อว่า รัฐลังกาสุกะ มีพระมหากษัตริย์ปกครองนับถือศาสนาฮินดู โดยรัฐลังกาสุกะมีการค้าขายทางทะเล ซึ่งนับว่าเจริญมากในสมัยนั้นมีชาวอาหรับ โปรตุเกส จีน อินเดีย ซึ่งทำการค้าในแถบนั้น ต่อมาเจ้าเมืองก็เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม และเปลี่ยนรัฐลังกาสุกะเป็นรัฐปัตตานี ตามหนังสือที่ชื่อว่า ตำนานปัตตานี (Hikayat Patani) ผู้ก่อตั้งเมืองปัตตานีคือพญาตุนักพา (Phyatu Nakpa) เขาเป็นบุตรของพญาตุนกรูมหาชนะ (Phyatu krub Mahajana) ซึ่งปกครองอยู่สถานที่แห่งหนึ่งชื่อว่า "โกตามะห์ลีชัย" เพราะโกตามะห์ลีชัยแห่งนี้ตั้งอยู่ไกลจากชายฝั่งทะเล ดังนั้นจึงเป็นการลำบากต่อบรรดาพ่อค้าในการแวะจอด การค้าภายในรัฐจึงเสื่อมลงและเกิดการขาดแคลน สถานการณ์เช่นนี้เป็นเหตุให้ประชาชนภายในรัฐออกไปดำรงชีวิตอยู่ภายนอกเมืองมีผลทำให้ประชากรของโกตามะห์ลีชัยมีจำนวนลดลงมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันนั้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล นั่นคือบริเวณเหล่าหมู่บ้านที่ถูกบุกเบิกโดยคนมลายูจากสุมาตรามีสถานภาพที่ตรงข้ามกัน คือยิ่งเจริญขึ้นและคนเพิ่มขึ้น ในวันหนึ่งพญาตุนักพาไปล่าสัตว์ยังป่าเขาที่ตั้งอยู่ปลายชายหาดแห่งหนึ่ง

ที่ชายหาดแห่งนั้นมีกระต๊อบหนึ่งที่อยู่อาศัยอยู่โดยผู้เช่าสองคน คนหนึ่งในจำนวนนั้นมีชื่อว่า ปะตานี เมื่อพระองค์เดินทางถึงชายหาดดังกล่าว พระองค์พบว่าพื้นที่บริเวณริมทะเลแห่งนั้น มีความเหมาะสมยิ่งสำหรับก่อสร้างเมือง แทนเมืองของพระองค์ที่ตั้งอยู่ไกลออกไปบนบก ดังนั้นพระองค์จึงมีคำสั่งให้ย้ายเมืองโกตามะห์ลีชัยไปยังพื้นที่แห่งนั้นเหมาะสมกับชื่อเจ้าของกระต๊อบที่พระองค์ได้พบมา เมืองนั้นจึงถูกเรียกว่า "ปะตานี" ต่อมามีการเพี้ยนมาเป็นปัตตานี (นิबंधุรากับ บินนิฮ์สชัน. 2550 : 6)

ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างสังคมของปัตตานี ยะลา นราธิวาสเป็น ประวัติศาสตร์อันยาวนานของการเป็นรัฐปัตตานีและเจ็ดหัวเมือง โดยในอดีตปัตตานีเคยเป็นอาณาจักรโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากโดยเฉพาะในช่วงตรงกับตอนต้นของ สมัยอยุธยา ปัตตานีมีการปกครองตนเองแบบรัฐสุลต่านและปัตตานีก็เป็นเมืองท่าและจุดยุทธศาสตร์สำคัญด้านชายฝั่งทะเลตะวันออกของแหลมทองหรือแหลมมลายู ก่อนที่จะถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของสยามตามสนธิสัญญาอังกฤษ-สยามในปี พ.ศ. 2452 โดยจุดเปลี่ยนและ พัฒนาการที่สำคัญของโครงสร้างอำนาจเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองของปัตตานี สิ่งที่เห็นก็คือสังคมมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคได้สามารถรักษาลักษณะ พิเศษทางด้านประเพณีของตนไว้ได้ ทั้ง ๆ ที่รัฐไทยมีความพยายามที่จะทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกัน แต่คนในสามจังหวัดชายแดนภาคได้ก็ยังคงให้ความสำคัญกับผู้นำมุสลิมของตน

1.2 ประเด็นที่ 2 รูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีที่เหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีที่เหมาะสมจะเป็นโครงสร้างการปกครองแบบใหม่ ต้องมีการออกพระราชบัญญัติในการปกครองตนเอง โดยสิ่งสำคัญจะต้องให้เกียรติและความสำคัญของคนในพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและศาสนา โดยการตั้งนครปัตตานี ไม่ต้องแบ่งแยกรัฐ ซึ่งใช้กฎหมายพิเศษเป็นการปกครองท้องถิ่นแบบหนึ่ง ที่เป็นรูปแบบพิเศษ เช่นเมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร ผู้บริหารสถานิติบัญญัติต้องเป็นคนมุสลิม มาจากการเลือกตั้ง จะทำให้แก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคได้ การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะเป็นไปตามกฎหมาย โดยการเลือกตั้งผู้ปกครองของตนเองนั้นจะอยู่ภายใต้กฎหมายไทย

จากผลการศึกษาสามารถแบ่งกลุ่มความคิดของกลุ่มตัวอย่างได้เป็น 2 ความคิด ดังนี้

(1) รูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีที่เหมาะสม จะเป็นโครงสร้างการปกครองแบบใหม่ ต้องมีการออกพระราชบัญญัติในการปกครองตนเอง

(2) รูปแบบปัตตานีมหานคร ไม่ต้องแบ่งแยกรัฐ เป็นรูปแบบพิเศษ เช่น กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า แนวทางการตั้งปัตตานีมหานคร เป็นแนวทางปกครองในรูปแบบเฉพาะพื้นที่ หรือรูปแบบพิเศษในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จะแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ เพราะเป็นแนวทางแก้ไขสถานการณ์ในลักษณะการให้คนหลากหลายศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยเฉพาะการตั้งปัตตานีมหานคร จะเป็นแนวทางในการยุติความรุนแรง โดยจะทำให้พื้นที่มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง และจะมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาตามความต้องการของประชาชน มีความเท่าเทียมกันในสังคมและมีความยุติธรรมเกิดขึ้นในประชาชนทุกระดับ การเอารัดเอาเปรียบกันน้อยลง มีรูปแบบการบริหารชัดเจน ผู้นำจะเป็นบุคคลซึ่งนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ และความเจริญก้าวหน้ามาสู่พื้นที่ โดยผู้นำจะดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนทุกระดับ และจะนำมาซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความสามัคคีกลมเกลียวในพื้นที่

ประเด็นเรื่องความเป็นประชาธิปไตยจะก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม สังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขถ้าหากประชาชนในพื้นที่ใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างถูกต้องตามกฎหมายในสังคมนะบอบประชาธิปไตยความเท่าเทียมกันของคนในสังคมสำคัญที่สุด ถ้าทุกคนมีความเท่าเทียมกันปัญหาและความขัดแย้งก็จะน้อยลง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างหลากหลายด้านวัฒนธรรม ภาษา และศาสนา ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง และสถานการณ์รุนแรง บ้านเมืองจะขาดความสงบ ประชาชนไม่มีความสุขในการดำเนินชีวิต และจะเต็มไปด้วยโจรผู้ร้าย รวมทั้งกระทบต่อการศึกษาของเยาวชนในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติและสังคมโดยรวม

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีที่เหมาะสม จะเป็นรูปแบบพิเศษ คือเป็นปัตตานีมุสลิม เช่นเดียวกับกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาความไม่สงบได้โดยปัญหาความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงอำนาจ มักใหญ่ใฝ่สูงและการแย่งชิงเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยผู้บริหารสถานิติบัญญัติต้องเป็นคนมุสลิมมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งจะทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดสันติสุขได้

1.3 ประเด็นที่ 3 ผลดีและผลเสียของการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี

ผลการศึกษาวิจัยที่ได้ในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีจะมีผลดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปกครอง มีความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น การเมืองมีความโปร่งใส ยุติธรรม ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ มีการเลือกตั้งผู้นำของตนเอง ประชาชนทุกคนเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ส่งผลให้การเมืองในระดับประเทศชาติมั่นคง สิ่งที่เห็นได้ชัดอีกอย่างคือมีความเป็นธรรมเกิดขึ้น ประชาชนทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ จะทำให้จังหวัดปัตตานีมีการพัฒนาและเกิดความสงบสุข โดยปราศจากความขัดแย้งและเหตุการณ์รุนแรง ที่มีสาเหตุมาจากความแตกต่างด้านศาสนา และวัฒนธรรม

ประเด็นเรื่องการปรับโครงสร้างการปกครองให้เหมาะสมกับจังหวัดปัตตานี เป็นประเด็นหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าส่งผลดีต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการปรับโครงสร้างการปกครองให้เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษ ให้ท้องถิ่นมีการปกครองตนเองมากที่สุด มีการเลือกผู้บริหารสถานิติบัญญัติที่เป็นมุสลิม มาจากการเลือกตั้ง จะทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดสันติสุขได้และจะมีการบริหารงานอย่างถูกต้องเหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลักษณะดังกล่าว จะทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความมั่นคงทางการเมือง ปัญหาความขัดแย้งหมดไป ความรุนแรงและการก่อการร้ายก็ไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป รวมถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้รับการพัฒนาตรงตามความต้องการของประชาชน เกิดความรักความสามัคคีกันระหว่างบุคคลสองศาสนา การปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเมืองไทยและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับหลักการอำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชน ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ การปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีจะเป็นรูปแบบที่ทำให้การบริหารการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประเด็นสำคัญที่พบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ข้อเสนอในการจัดตั้งปัตตานีมหานครที่มีรูปแบบการบริหารแบบกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยามีการเลือกผู้บริหารสถานิติบัญญัติที่เป็นมุสลิมมาจากการเลือกตั้ง มีการบริหารจัดการเป็นแบบกระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดสันติสุขได้ และตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งการปกครองในรูปแบบปัตตานีมหานครจะมีผลต่อความมั่นคงของรัฐ และส่งผลกระทบต่อประเทศชาติและสังคมโดยรวม โดยอาจทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารและพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรือง ในส่วนของผู้นำอาจจะยังขาดประสบการณ์ในการบริหารงาน ส่งผลให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรโดยจะพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป

ผลกระทบจากการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีนั้นจะส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติและทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาว ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศในภาพรวม สำหรับในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยนั้น เช่น ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคกลางนั้นจะไม่มีส่วนได้รับผลกระทบโดยตรง แต่จะกระทบต่อความมั่นคงของประเทศโดยรวมในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นสำคัญ

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

แนวคิด	ผู้เสนอแนวคิด
การตั้งปัดตานิมหานคร	พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รศ.ดร.จรัญ มะลูลีม น.ส.พัลลภ อภิไธย
การเสริมสร้างศักยภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ของประชาชน	รศ.ดร.จรัญ มะลูลีม
การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน	รศ.ดร.จรัญ มะลูลีม
การกระจายอำนาจในรูปแบบพิเศษ	ผศ.ดร.ศรีสมภาพ จิตกริรมย์ศรี นายมะยูโซ๊ะ กูเต๊ะ นายดอโรสา ดอเลาะ นายสุรียา บุญพันธ์ นายปิยวัฒน์ อ๋อยสกุล นายอับดุลเลาะ ดาราแม
ให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของ ท้องถิ่นตามหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยพุทธศักราช 2540	นายมะยาเตง วาหะ
การปกครองตนเองแบบท้องถิ่นที่ให้ประชาชนมี ส่วนร่วม	นายสุรียา บุญพันธ์ ผศ.ปิยะ กิจถาวร
การปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษที่มีการบริหารจัดการ ที่สมบูรณ์แบบ เป็นรูปธรรม	ผศ.ดร.แก้วคำ ไกรสรพงษ์
การผสมผสานและบูรณาการการเมืองการปกครอง ท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค	นางสาวอุบลวรรณ สุภาแสน

2. อภิปรายผล

หัวใจสำคัญที่จะทำให้การปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีที่เป็นรูปแบบปัตตานี
มหานครจะประสบความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมาย สามารถแก้ไขสถานการณ์ความรุนแรง
และการก่อการร้ายในพื้นที่ได้อยู่ที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นที่จะร่วมมือร่วมใจ
กันพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เจริญรุ่งเรือง เกิดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้าน
การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะด้านการเมืองการปกครอง การปกครองตนเอง

ที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานีจะทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการพัฒนา มีความสงบสุขมากขึ้น มีผู้ปกครองเป็นของตนเองที่เป็นมุสลิมซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และมีแนวทางการบริหารที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ประชาชนจะเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการปกครองอย่างแท้จริง ผลที่ได้รับคือประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขไม่ว่าเชื้อชาติใด ศาสนาใด ซึ่งปราศจากความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่ โดยปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นเวทีที่สะท้อนความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์จากคนและกลุ่มทางสังคมในพื้นที่ การต่อสู้นี้แสดงออกในแง่บทบาทของคนที่อยู่ใน "สนามแห่งอำนาจ" และ "การแย่งชิงความชอบธรรม" อย่างไรก็ตามหากพิจารณาองค์ประกอบของความขัดแย้ง พบว่ามีองค์ประกอบหลัก 3 เรื่องได้แก่ ดินแดน เชื้อชาติ และศาสนา

ผลการศึกษาวิจัยในประเด็น **ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีเป็นอย่างไร** ชี้ชัดว่า จังหวัดปัตตานีมีรากฐานความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และการคลี่คลายประวัติศาสตร์ของตนเอง โดยมีจุดเริ่มต้นในอดีตเป็นชุมชนบนเส้นทางการค้าระหว่างอินเดียกับจีนซึ่งผ่านบริเวณคาบสมุทรมาลายูได้คอคอดกระลงไป ซึ่งรู้จักกันในนามของอาณาจักรลังกาสุกะ อาณาจักรนี้มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรศรีวิชัยซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 9 - 12 และประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 14 - 15 ชุมชนที่รู้จักกันในนามอาณาจักรลังกาสุกะนั้นมีการปรับเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการค้าจึงเกิดการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางของชุมชนจากตอนในมายังบริเวณที่ติดทะเลเพื่อรองรับเส้นทางการค้าใหม่ ศูนย์กลางใหม่ของอาณาจักรลังกาสุกะคือเมืองท่าที่รู้จักกันต่อมาในนามปัตตานี การย้ายที่ตั้งมายังปัตตานีมีประจวบกับตัวแปรที่สำคัญอีก 2 ประการคือการอพยพเพิ่มเข้ามาของชาวมลายูและการเข้ามาของศาสนาอิสลาม ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นศาสนาที่แพร่ขยายเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รับศาสนาอิสลามในระยะแรกจะเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญเช่น ปาโชน เกาะสุมาตรา มะละกา และปัตตานี การเกิดขึ้นของเมืองท่าเพื่อรองรับการขยายตัวของการค้า การขยายตัวของชุมชนชาวมลายูและการรับศาสนาอิสลาม ทั้งสามประการนี้ทำให้เกิดศูนย์อำนาจที่มีลักษณะเป็นรัฐการค้าเล็ก ๆ ของชาวมลายูกระจายอยู่ทั่วไปบนคาบสมุทรมาลายูและสุมาตราตะวันออก มีเอกลักษณ์ทางเชื้อชาติวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันคือเป็นรัฐมลายู - มุสลิม แต่ขณะเดียวกันก็มีการแข่งขัน

ซึ่งกันและกันทางการเมืองและการค้า ปัตตานีก็เป็นหนึ่งในจำนวนรัฐมลายู-มุสลิมเหล่านี้ แต่เนื่องจากทำเลที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของคาบสมุทรมลายู ปัตตานีและรัฐมลายู-มุสลิมอีกรัฐหนึ่งคือเกดะห์หรือไทรบุรีจึงมีลักษณะเฉพาะตัวอีกอย่างหนึ่งคือเป็นดินแดนที่เชื่อมต่อยุทธศาสตร์มลายูตอนล่างกับอาณาจักรไทยทางตอนเหนือ ประวัติศาสตร์ปัตตานีจึงมีบริบทพิเศษเพิ่มเติมจากรัฐมลายูอื่น ๆ คือบริบทความสัมพันธ์กับอาณาจักรไทย

ในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18 ศูนย์อำนาจไทยหลายแห่งในหลายช่วงเวลาสามารถขยายอิทธิพลทางการเมืองลงไปยังคาบสมุทรมลายูเช่น สุโขทัย อยุธยา และที่ใกล้กับรัฐมลายูมากที่สุดคือนครศรีธรรมราช แต่การมองอำนาจการปกครอง หรือสิทธิเหนือดินแดนปัตตานีของชาวไทยในอดีตต้องอยู่ภายใต้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรและรัฐในสมัยจารีต ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจมากกว่าการมีอำนาจหรือสิทธิครอบครองที่แท้จริง

จุดหักเหที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ปัญหาชายแดนภาคใต้ เริ่มขึ้นเมื่อรูปแบบความสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่นและเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนไป กล่าวคือเมื่อไทยเริ่มมองเห็นความจำเป็นที่จะควบคุมอย่างกระชับแน่นขึ้น โดยควบคุมเป็นหัวเมืองชั้นนอกของไทยแทนที่จะเป็น เมืองขึ้น หรือหัวเมืองประเทศราช กระบวนการนี้เริ่มต้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปัตตานีถูกแบ่งแยกออกเป็น 7 หัวเมืองและขึ้นกับสงขลา ขั้นตอนของการบูรณาการปัตตานีเข้าเป็นดินแดนของไทยดำเนินอย่างชัดเจนอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการยกเลิกตำแหน่งพระยาเมืองของเมืองทั้งเจ็ดและจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล และขั้นตอนดังกล่าวไปเสร็จสมบูรณ์เมื่อบริเวณที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นรัฐปัตตานีกลายเป็นจังหวัดปัตตานี นราธิวาสและยะลาของไทย สำหรับเหตุผลความจำเป็นที่ไทยต้องบูรณาการปัตตานีเข้าเป็นดินแดนของไทยนั้นเป็นที่เข้าใจได้ เพราะเป็นความพยายามที่จะป้องกันการรุกรานเข้ามาของอาณานิคมตะวันตก และอยู่ภายใต้กระแสการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ที่ต้องกำหนดเขตแดนให้ชัดเจน สร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความแตกต่างในมุมมองระหว่างชาวไทย รัฐไทยกับชาวปัตตานี รวมไปถึงชาวมลายู-มุสลิมอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือชาวปัตตานีมองว่าบ้านเมืองและผู้คนถูกรวมเข้ามาอยู่ภายใต้รัฐไทยด้วยการใช้กำลังบังคับ จุดนี้กลายเป็นข้ออ้างเกี่ยวกับสิทธิชอบธรรมของชาวปัตตานีในการต่อต้านการบูรณาการของรัฐไทย

ปัญหาของชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเมืองไทย - ปัตตานี ภายใต้กระบวนการของการสร้างรัฐชาติ

สมัยใหม่ ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา กระบวนการสร้างชาติของไทยได้ปรากฏเป็นนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนในวงกว้างตลอดทั่วทั้งประเทศ และการต่อต้านต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงแต่ละระลอกก็ไม่ได้เกิดที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพียงแห่งเดียว แต่ไม่มีที่ไหนในประเทศไทยที่การต่อต้านนโยบายของรัฐในการสร้างชาติไทยเกิดขึ้นมากและต่อเนื่องเท่าในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายที่ใช้ในการสร้างชาติของไทยมีผลกระทบโดยตรงและในทางลบต่อเอกลักษณ์ของชุมชนมลายู-มุสลิมของปัตตานี

การใช้นโยบายและมาตรการสร้างชาติ เกิดขึ้นภายใต้สภาวะทางการเมืองของประเทศที่ไม่มีกลไกต่อรองให้กับชุมชนระดับล่างและประชาชนอย่างแท้จริง และเชื่อว่ารัฐเองก็ไม่ได้พยายามเข้าถึงข้อมูลและความรู้สึกของคนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นใด ๆ ก็ตาม การสร้างชาติช่วงแรกอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในระยะต่อมา แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย แต่ระบบประชาธิปไตยรัฐสภาของไทยจนมากระทั่ง พ.ศ. 2516 ถือได้ว่าล้มเหลว และไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น ช่องทางในการสื่อสารระหว่างรัฐบาลและชุมชนจึงถูกปิดกั้น และแสดงออกถึงความไม่พอใจทำได้สถานเดียวคือการก่อความไม่สงบในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบที่เกิดขึ้นมักจะทำด้วยการใช้กำลังปราบปรามและการจับกุมผู้ต้องสงสัย

ในส่วนของผู้ต่อต้านซึ่งได้แก่ชาวมลายู - มุสลิมในดินแดนที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นรัฐปัตตานีนั้น ก็ได้พัฒนารูปแบบของการต่อต้านไปมากจากจุดแรกที่เป็นเพียงการต่อต้านของผู้นำคัดค้านต่อการสูญเสียสถานะความเป็นกษัตริย์และผลประโยชน์ที่เคยได้รับ กล่าวได้ว่านโยบายการสร้างชาติของไทยที่ส่งผลกระทบต่อตัวตนความเป็นสังคมมลายู - มุสลิมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวขององค์กรประกอบต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ต้องการต่อต้านรัฐไทยมากขึ้น มีการคลี่คลายของการต่อต้านจากระดับผู้นำสู่มวลชนจากการเมืองสู่ศาสนา จากผู้นำคัดค้านหรือผู้นำทางการเมืองสู่ผู้นำศาสนา ศาสนาก้าวเข้ามามีความสำคัญสูงสุดในฐานะสัญลักษณ์ของการต่อสู้ และเอกราชคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของการต่อสู้

จุดหักเหที่สำคัญของการต่อสู้เกิดขึ้นเมื่อศูนย์กลางของการต่อสู้ปรับเปลี่ยนจากการเรียกร้องต่อตรงกับรัฐไทยโดยเปิดเผย การดำเนินการของขบวนการแบ่งแยกดินแดนเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่ามุมมองของผู้ต่อต้านเปลี่ยนไป จากความพยายามที่จะต่อต้านการบูรณาการเข้าสู่รัฐไทยมาเน้นการแยกตัว การต่อต้านการบูรณาการเข้าสู่รัฐไทยมีนัยสำคัญว่าการดำรงอยู่ร่วมกันอาจเป็นไปได้โดยอยู่บนความหลากหลาย แต่การแยกตัวนั้นมีนัยสำคัญที่ชัดเจนว่าไม่มีจุดที่จะดำรงอยู่ร่วมกันได้

ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น หากมองจากแง่มุมหรือปริทรรศน์ทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่ซับซ้อน กล่าวคือไม่ใช่สาเหตุมาจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เท่านั้นแต่มีรากเหง้าของความขัดแย้งที่พัฒนามาอย่างยาวนาน

สำหรับในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ **รูปแบบการปกครองตนเองที่เหมาะสมในจังหวัดปัตตานี** ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีที่เหมาะสมจะเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษ ที่เรียกว่า ปัตตานีมหานคร มีการบริหารจัดการเป็นของตนเอง เน้นการกระจายอำนาจ ให้ท้องถิ่นปกครองตนเองมากที่สุด ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้ และจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ การปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีจะเป็นรูปแบบที่มีการบริหารและดำเนินงานที่เน้นยุทธศาสตร์การเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เพื่อให้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความสงบสุข แก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้งได้ และจะเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญงอกงามด้านประเพณีวัฒนธรรม หากจังหวัดชายแดนภาคใต้มีรูปแบบการปกครองตนเองที่เหมาะสมแล้ว จะทำจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการพัฒนาทัดเทียมพื้นที่อื่น ๆ

หากพิจารณาตามแนวคิดของการปกครองท้องถิ่นที่ แฮร์ริส จี. มอนตากู (1984) ได้กล่าวถึงหลักการของการปกครองท้องถิ่นว่า หน่วยการปกครองท้องถิ่นต้องมีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหาร การปกครองท้องถิ่นมีอำนาจอิสระและความรับผิดชอบโดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่หน่วยการปกครองท้องถิ่น ยังต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่ แนวคิดดังกล่าวเหมาะสมกับพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เต็มไปด้วยเหตุการณ์ความรุนแรง ของขบวนการก่อการร้ายในพื้นที่

เสนห์ จุ้ยไต้ (2538 : 32 - 38) ได้เน้นให้เห็นถึงการปกครองท้องถิ่น ที่เป็นรูปแบบการปกครองที่เกิดจากกระบวนการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งส่วนนี้ทำให้ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาตรงตามเป้าหมายและตรงตามแผนการดำเนินงานของท้องถิ่น และตรงตามยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าจะสัมพันธ์โดยตรงกับความมั่นคงของประเทศชาติในอนาคต

นอกจากนี้ ผลการศึกษาข้างชี้ให้เห็นว่า การปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี มีอิทธิพลโดยตรงต่อปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ยุติ ความรุนแรงลงได้ เพื่อให้ดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้สงบสุข เพื่อผลของการพัฒนา ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของรัฐ และเพื่อความสงบสันติแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีจะมีทั้งผลดีและผลเสียเกิดขึ้น เพราะการปกครองตนเองจำเป็นต้องใช้งบประมาณ รูปแบบการบริหาร และขั้นตอนการ ดำเนินงานเพิ่มขึ้นจากรูปแบบเดิม แม้จะมีการปกครองที่เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่มุ่งสร้าง ความมั่นคงของชาติ ให้ความสงบสุขคืนสู่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่เมื่อต้องคำนึงถึงผล กระทบที่เกิดขึ้นเป็นหลัก จึงทำให้รูปแบบการปกครองที่เหมาะสมจะเป็น รูปแบบการปกครอง ท้องถิ่นแบบพิเศษ แต่ปัจจุบันปัตตานียังไม่เป็นศูนย์กลางการศึกษา เศรษฐกิจ และการเมือง เช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร

ประเด็นเรื่องการแบ่งแยกดินแดน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ค้นพบในการศึกษาวิจัย เนื่องจากการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีนี้ ผู้นำต้องให้ความสำคัญในเรื่องความขัดแย้งระหว่าง บุคคลสองศาสนาเป็นหลัก ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นบ่อยครั้ง เพราะรูปแบบการปกครอง ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบและความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้รูปแบบ การปกครองในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถจัดการกับปัญหาความขัดแย้งและสถานการณ์ ความรุนแรงให้กับพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้สำเร็จ โดยเฉพาะในส่วนของความ แตกแยกระหว่างบุคคลสองศาสนานั้น โอกาสที่จะอยู่ร่วมกัน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ หรือสามัคคีกันค่อนข้างยาก ไม่สามารถปรองดองกันได้ จนทำให้รูปแบบการปกครองใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ประสบความสำเร็จที่นำมาซึ่งความสันติสุข

ส่วนประเด็นเรื่อง **ผลดีและผลเสียของการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี** ผลการ ศึกษาวิจัยที่ได้ในประเด็นนี้มีข้อสรุปที่เด่นชัดว่าผลที่เกิดขึ้นอันดับแรกของการปกครอง ตนเองในจังหวัดปัตตานีคือการปกครองตนเองมีผลดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง เนื่องจากการรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชน ความต้องการของประชาชนได้รับการตอบสนอง ส่งผลให้ระบบการปกครอง มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การเมืองมีความโปร่งใส ยุติธรรม สามารถตรวจสอบได้ ประชาชนทุกคนสามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ สิ่งที่เห็น

ได้ชัดคือมีความเป็นธรรมเกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตยทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคงและนำมาซึ่งความสงบสุขสู่พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันปราศจากความขัดแย้งรุนแรงในปัจจุบันนี้ดินแดน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกันมีความแตกต่างที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง หากในพื้นที่มีความเป็นประชาธิปไตยแล้วความขัดแย้งและความรุนแรงก็จะมัน้อยลง ซึ่งความเป็นประชาธิปไตยนั้นจะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของส่วนรวมเป็นหลัก

ผลการศึกษาชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองให้เหมาะสมกับจังหวัดปัตตานีเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการ เพื่อให้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสงบสุขไม่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น โดยโครงสร้างการปกครองใหม่ต้องปราศจากการเอารัดเอาเปรียบทางการเมือง เพื่อให้ปัตตานีได้บริหารงานอย่างเต็มที่ ที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาจังหวัดปัตตานีให้มีความเจริญก้าวหน้าในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้ประเทศชาติมีความมั่นคงมากขึ้น และสามารถกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมมือในการแสวงหาทางออก

ประเด็นสำคัญที่พบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ข้อเสนอให้จังหวัดปัตตานีเป็นการปกครองตนเองในรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษซึ่งดีกว่ารูปแบบอื่น ๆ กล่าวคือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการทำงานของผู้นำ ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย การให้ความสำคัญกับประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การปกครองท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยขจัดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และหยุดยั้งปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ซึ่งเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นได้เป็นอย่างดี และในประการสำคัญประชาชนใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องให้ความสำคัญกับการปกครองตนเองให้มากขึ้น เหมือนกับที่ให้ความสำคัญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้จังหวัดปัตตานีมีการพัฒนาการปกครอง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติได้จริง การจัดทำข้อเสนอแนะจึงจะขอแยกออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างชัดเจน ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครอง เพื่อเป็นแนวทางในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.2 รูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานีควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระดับชาติ พร้อมทั้งเป็นรูปแบบที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน อันจะช่วยให้ประชาชนเห็นว่าความคิดเห็นของตนเองมีค่า ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

1.3 ผู้บริหารควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยซึ่งมีงบประมาณในการบริหารงานในท้องถิ่นของตนเอง

1.4 ผู้บริหารควรประสานความร่วมมือกับภาครัฐเพื่อการปกครองที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรกำหนดแผนการบริหารที่ชัดเจนว่า รูปแบบการปกครองตนเองจะเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเพิ่มบทบาทของประชาชนในการปกครองตนเองให้มากขึ้น

2.2 พัฒนาจังหวัดปัตตานีให้มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านการเมืองการปกครอง เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่อยู่อย่างสงบสุข มีพื้นฐานการดำรงชีวิตดีขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเป็นหลัก

2.3 เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการปกครองโดยตรง ได้รับฟังข้อเสนอแนะของประชาชนในการนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข

2.4 แก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นความแตกแยกระหว่าง บุคคลสองศาสนา ให้สามารถอยู่ร่วมกันในพื้นที่ได้ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมให้กับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.5 ปกครองและดูแลประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น เช่น เข้าถึงประชาชนในทุก ๆ พื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อดูแลประชาชน ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งของรูปแบบการปกครองตนเองที่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารได้เอาใจใส่ประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดีนำไปสู่การพัฒนา อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดและรูปแบบการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี มีประเด็นต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับส่วนอื่น ๆ อีกมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของรูปแบบการบริหารบ้านเมืองในจังหวัดปัตตานีกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึงหน่วยการปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรนำเสนอประเด็นที่ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในอนาคต ดังนี้

3.1 สนับสนุนการวิจัยเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยแยกระดับของการมีส่วนร่วมให้เด่นชัด เพื่อศึกษาพัฒนาการของการปกครองตนเองในโอกาสต่อไป โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในเรื่องของปัญหาความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการก่อการร้าย และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ตราบใดที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ยุติความรุนแรง ปัญหาเหล่านี้แก้ไขได้ยากเช่น ปัญหาการแบ่งแยกระหว่างสองศาสนา การไม่เท่าเทียมกัน ความยุติธรรม ความไม่สามัคคีกัน และปัญหาการบริหารจัดการของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งส่งผลให้การแก้ปัญหาด้วยประสิทธิภาพไปด้วยเช่น ปัญหาโครงสร้าง ปัญหาประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงปัญหาการทุจริตและความไม่โปร่งใส ซึ่งล้วนเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการปกครองตนเองในจังหวัดปัตตานี ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีการวิจัยในประเด็นปัญหาของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 สนับสนุนการวิจัยเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารของจังหวัดปัตตานีว่าควรใช้การบริหารในทิศทางใด และมีปัญหา ผลดีผลเสีย รวมทั้งแนวทางที่เหมาะสมอย่างไร ซึ่งการบริหารแต่ละประเภทของจังหวัดปัตตานีจะมีปัญหาและผลดีผลเสียที่แตกต่างกันออกไป โดยในส่วนของการปกครองตนเองมีผลเสียอยู่ที่การขาดแคลนงบประมาณ และผู้นำที่มีความรู้ความสามารถเข้าใจในปัญหาของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้น ซึ่งนอกเหนือจากการสนับสนุนการวิจัยในประเด็นดังกล่าวแล้ว จังหวัดปัตตานีควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นส่วนอื่น ๆ นอกเหนือจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ องค์การบริหาร

ส่วนจังหวัด และเทศบาล เพื่อสนับสนุนการวิจัยเชิงประจักษ์ที่มีเป้าหมายในการค้นหาข้อเท็จจริงของปัญหาอุปสรรค ความต้องการ และแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ ของจังหวัดปัตตานีในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ครองชัย หัตถา. (2551). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้**. ยะลา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
- คณะกรรมการอิสระไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ. (2548). **รายงานคณะกรรมการอิสระไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ**. กรุงเทพฯ : เดย์โพเอทส.
- ฉันทนา บรรพศิริโชติ. (2551). **การปกครองชนกลุ่มน้อยและการเมืองการปกครองบนความแตกต่างทางอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิปริวิตช์เนมานัน
- ชูลีพร วิรุณหะ. (2548). **ความรู้ 3 จังหวัดภาคใต้ผ่านมุมมองประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2518) **การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2551). **ความเป็นมาของทฤษฎี "แบ่งแยกดินแดน" ในภาคใต้ไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- ทักษิณ ชินวัตร. (ม.ป.ป.) **การปกครองท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์** สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2553. จาก <http://www.home.kku.ac.th/myongy/text/fs.htm>
- Ahmad Fathy Al-Fatani. (2550). **ประวัติศาสตร์ปัตตานี**. แปลโดย นิอัब्ดุลรากิบ บินนิฮัสซัน. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- วจิรา ชุตติกชุนพงษ์. (ม.ป.ป.) **แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตอนที่ 1)**. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2555. จาก http://www.southpeace.go.th/column/column_521218.htm
- เสน่ห์ จุ้ยไต้. (2538). **การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น**. ในเอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารราชการไทย หน่วยที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- Bailey, C. and John Miksic (Trans). (1985). **Ibrahim Syukri's History of the Malay Kingdom of Patani**. Ohio : Ohio University Center for International.
- Christie, C. J. (1996). **A modern history of southeast asia : Decolonization, nationalism and separatism**. Singapore : Iseas.